

Karkó Ádám

Bőrünkben a szag

– Bong Joon-ho *Élősködők* című filmjéről –

„Szabadság az, ha
megválaszthatom: kitől
és mitől függjek.”
[Fodor Ákos: *Axióma*]

A cannes-i filmfesztiválon, 2019. május 21-én mutatták be először az *Élősködők* (eredeti címén: *Kiszengcshung*, angol címén: *Parasite*) című filmet, ott Arany Pálma-díjat nyert. 2020-ban négyszeres Oscar-díjas lett (legjobb eredeti forgatókönyv; legjobb rendező; legjobb nemzetközi film, valamint a legjobb film) a dél-koreai vígjáték-thriller, Bong Joon-ho (1969-) rendező, forgatókönyvíró rendezésében. Bong Joon-ho több filmben kapott kisebb szerepeket, ám főként forgatókönyvíró- és rendezőként ismerhetjük a nevét.

Alapvetően a címből kiindulva és a borítót látva nem tűnik bizalomgerjesztőnek a film. Erre viszont szüksége is van a nézőnek, hogy miután a képsorokat elkezdi nézni, ne essen kétségbe, hogy a földön nincs már se rossz, se jó. Mert nem érdemes e két fogalommal – amelyek meghatározhatatlanok is egyben – megfogni egy bennünk élő emóciót. A film igyekszik a felszín alá bújni, akár egy parazita: agyunkba fészkei magát, és nem hagy nyugodni a gondolat: a mi esetünkben akkor hogy is van ez? Különbözünk mi azoktól az emberektől valamiben is? Azonkívül, hogy nem Dél-Koreában élünk.

A film egy szegény család életébe enged betekintést, ahol az első mondatok között szerepel az, hogy „Nincs már ingyen WiFi!”. Tulajdonképpen nem tűnnek szomorúnak, mert mikor mégis találnak megfelelő kapcsolatot („Azért gyűltünk ma mindannyian

össze – mondja az apa –, hogy megünnepeljük, hogy megint van telefon, és hogy a WiFi bőségesen árad!”), akkor együtt kezdenek el örülni.

Szegénységük kitűnik abból is, hogy gyakorlatilag egy pincehelyiségben élnek, ahol hemzsegnek a rovarok, ablakuk előtt tengnek-lengnek a részegek (oda vizelnek), tehát nem nyugodt, otthonos környezetben élnek.

Ám valami történik. Egyfajta megváltás érkezik a család életébe, mert *a szegény fiú* olyan kiemelkedő álláshoz jut, ami befolyásolja – és egyben predesztinálja – az egész család létét. „Tanítsd a gazdagokat, jó pénz.” – kapja útravalóul a fiú barátjától, aki szimbolikus értékű ajándékot bíz rá.

A szegény család fia angol tanára lesz a gazdag család 13 éves kislányának. A bonyodalom tulajdonképpen itt kezdődik, mert ettől a pillanattól fogva a gazdag, naiv anyuka hiszékenységének köszönhetően nemcsak a fiú, hanem a többi családtag is részese lesz a gazdagság örömének, vagyis rájönnek arra (fiú, lány, apa, anya), hogy van mit lefejni ezekről a gazdagokról.

A cím feszültségének ellentétét képezik a poénok, természetesen nagyon váratlan helyeken vannak elrejtve, akár a való életben. Milyenek emberek azok, akik kihasználják a másikat? Mondhatni, rosszak. És itt jöhet el az a pont, hogy a – jelen esetben gazdagnak becézett – család tagjai büdösnek (nem képletesen értve, tényleg „büdösek”) érzik ezeket az embereket, akik lassan, de biztosan munkaköröket szerezhettek maguknak, mindezt úgy intézve, hogy rá se jöhessen senki arra, hogy ők egy család. A szaguk mégis egyforma. Bőrükbe ivódott szag. A szegénység szaga. Ez jellemzi igazán őket.

Életükben ekkor hágnak a csúcsra. A gazdag család elhagyja otthonát, mire a szegény család megünnepelvé az, hogy végre gazdag otthon „lakói” lehetnek (mert, ahol jelenleg vannak, az az otthon), lerészegednek. Összehasonlíthatóvá válnak teljességgel a másik család tagjaival: mind mentalitásukban, mind modorukban. Ez a film nézése során nem feltűnő szempont, nem is lehet igazán feltűnő szempont az az örökös, beléjük ivódott szag, és a sértés, hogy másokat ez zavar („Mint a pudvás reték.” – mondja a gazdag család feje.). Kérdéssé válik tehát az, hogy egy ilyen sértés kíséretében tiszta szívvel fejk-e meg a pénzzsákok ezek a félszuterénben, csótányok közt élő emberek? Akik különböznek tőlünk mindezek tekintetében is?

Különösebben kimagasló színészi játékról nem beszélhetünk. Nem jelennek meg világrengető monológok, nincsenek benne túlpoetizált jel-

legű beszélgetések, viszont van operatőri munka, amelybe bele lehet játszani egy-két lírai vidámságot – mert nem feltétlen drámai hangulatot okoz ez a művészi praktikum, hanem derűt sugároz („Öregségemre a szeretet nyújt vigaszt.”). De ezek az apró lírai betétek nem hatnak a lelkünkig, vagy nem azonnal hatnak, ami egyébként helyes is. Hagyjunk időt magunknak.

Ugyanezzel él a zenei motivikusság is. Ha nézünk már koreai filmet, mesét stb., tudhatjuk, hogy egy nagyon izgalmas virtuozitás jellemzi zenéjüket, amely egyszerre lágy és kedves, vagy harcias és dühös. Semmiféleképp sem elmaradhatatlan élmény ebben a filmben is a zene.

Megidéződik a filmben Észak-Korea. Bár a rendező azt nyilatkozta, hogy nem kell túlgondolni az Észak-Koreával kapcsolatos részeket, ez csak humor. És valóban nagyon humoros a jelenet, amelyben elhangzik egy észak-koreai tévémondó „szövege”, amint épp Kim Dzsong Unt dicsóíti. Egyébként ez a humoros jelenet nagyon jó példa arra, hogy két szélsőséges világ él egymás mellett, akár a két Korea (nem az észak-déli ellentétről van itt szó), akár a szegénység kontra gazdagság vonatkozásában. Ezek a pillanatok pedig meghatározzák a film sötétségét és drámaiságát egyaránt.

A tetőpont felé vezető úton – nevezhetjük késleltetésnek is – dézsából öntik a vizet, ami lefelé zúdul, és a főhősök lefelé futnak, el kell hagyniuk a gazdag lakást, haza kell menniük a félszuterénbe – mielőtt lebuknának. A lezúduló víz eszünkbe juttathatja az „Utánam az özönvíz” szólást: sajnos szó sincs erről, hiszen ezek az emberek jól érezték magukat ott, ahol voltak, semmi kedvük nem volt megválni a jótól. Senkinek sincs kedve megválni a jótól. A főnről lefelé tartó út, amit bejárnak abban a pár snittben, meglágyítja az ember szívét, és megerősít bennünket abban, hogy ezek az emberek, *akik kihasználták az adott lehetőségeket*, semmiféleképpen sem rosszak.

„Ha nincs terved, nincs, ami félresiklik.” – szól a szegény család feje fiához. Teljes kilátástalanság érkezik el a film végén, tragédia keveredik ünnepléssel, bosszú és halál, menekülésbe torkollik a remény keresése. Boldog hangvételi zárszó, szomorú képekkel vegyítve, ez várja a nézőt.

Ajánlom mindazoknak, akik gondolkodnak ellentétekről, nem ódzkodnak a tragédiáktól és szívükön viselnek olyan problémákat, hogy mi a jó és a rossz – van-e olyan –, mennyiben hasonlít a sorsunk másokéra, valamint a kiút megtalálása rajtunk múlik-e vagy sem. Csodálatos film, szatirikus társadalomkritikával fűszerezve.